

Rugonfalvy Kiss ezred. tábornok
memorandumja az oláhokhoz

M i n i s t e r e l n ö k U r !

Öcsém, Dr. Rugonfalvi Kiss Károly rendőr-
tisztviselő és tart. főhadnagy útján folyó év ápri-
lis hó 1-e óta többször kísérletet tettem arra,
hogy Excellentiáddal érintkezésbe lépjek és az er-
délyi megyerságra, valamint székelységekre vonatkozó
tervekről információkat nyerjek, most pedig midőn
a román királyi hadsereg a Tiszát elérve az operá-
ciókat befejezte, feltétlenül szükségesnek, elen-
gedhetetlen erkölcsi és becsületbeli kötelességem-
nek tartom, hogy a tárgyalásokat tovább folytassam
és befejezésre juttassam. Elmondom azt is, hogy
miért? A budapesti székely nemzeti tanács tagjai a
kommunizmus kitörése alkalmával átengedték a veze-
tést a megalkult székely szovjetnek, mely székely
származású munkásokból és katonákból, néhány rene-
gát román kommunistából és erdélyi zsidókból ala-
kult. Ily körülmények között lelkiismereti köteles-
ségemnek tartottam a szovjetet a székely hadosztály-
tól elszigetelni és a székely akció vezetését - bár
megbízás nélkül - megamhoz ragadni. Nekem jutott így
ezon odíózus feladat, hogy a székely akciót liqui-
dáljam, sőt a székely hadosztály fegyverletételénél
is személyesen szerepeljek.-

E szereplésem teszi erkölcsi kötelességem-
mé, már a jövő ítélete szempontjából is, hogy most
a kényelmes magánélet körébe vissza ne vonuljak,
hanem a politikai kibontakozás útját is keressem.
Bár ezen szomorú szereplésem valamivel többé tesz

Kéj utólcá

bejegyzett
részben

engem, mint magánembert, de azért arra mégsem jogosít fel, hogy akár a székelység, akár az erdélyi magyarság nevében megállapodásokat köthessek.-

Excellentiád jól ismervén viszonyainkat, méltóztatik tudni azt, hogy az erdélyi magyarságnak és székelységnek nincs sem olyan politikai, sem olyan egyházi szervezete, mely az egész népet irányítja, vagy annak nevében működhet. E szervezetlenség miatt a mai állapotból megnyugtató megoldással kivezető utat nem lehet találni addig, amíg a megszállott területek vármegyéinek magyar és székely lakosságát fel nem szólítja valaki arra, hogy jövőjük megbeszélése végett 3-4 tekintélyes követet teljes felhatalmazással küldjenek egy oly városba, ahol szabad véleménynyilvánítás után határozhatnak. E gyűlésen szívesen vállalom azon feladatot, hogy Excellentiád írásba foglalt információját a székely hadosztály fegyverletétele és az általános politikai helyzet ismertetése után előterjesszem.-

Ezen információnek tartalmaznia kellene a nagyromániai királyi kormány, sőt Ferdinánd király Ó Felsége jóváhagyásával mindazon függő kérdéseket, amelyek bennünket mai helyzetünkben érdekelhetnek: tehát a politikai jogokra, közigazgatási, egyházi, iskolai autonómiára, gazdasági életre vonatkozó tudnivalókat.-

E jogok terjedelmének megállapítására vonatkozólag legyen szabad előadnom a következőket.-

A magyar nemzet életében a sajnálatos viszonyok tabula rasát csináltak; a román nemzetet pedig néhány szerencsés hónap felemelte. Az előbbi szerencsétlensége, az utóbbi szerencséje folytán új történelmi kor előtt áll; de mindkettőnek egyaránt

attól függ a sorsa, hogy az érzelmi motivumok, régi jelszavak kikapcsolásával meg tudják-e egymást érteni, sőt tudnak-e közös célokért hátsó gondolat nélkül együttműködni.-

Eddig nacionalista jelszavak alatt a politikusok csak a két nép egymás elleni gyűlöletét szitották, arról pedig elvélve is alig esett szó, hogy ennek a két nemzetnek egy célt és egy érdeket szánt volna a néprajzi és politikai helyzete. Minden népnek kevés prófétát, sőt kevés tisztán látó embert szokott adni a sors, de e mulasztását pótolja néha kegyetlen leckékkel. Ausztria összeomlása után nálunk már sokan látják másként a helyzetet,- és a román nemzet tagjai is beláthatják, hogy szerencsés-jükben a magyarokkal szemben a mérséklet, sőt a legmesszebbmenő jóakarát az egyedül helyes politika, mert a szláv veszedelemmel szemben a két nemzet érdeke azonos, gazdasági érdekeik szintén inkább összekötik, mint szétválasztják őket.-

Ma, Ausztria kikapcsolása után a nagy szláv tengerben egy aránylag kis folt van: a román és magyar nemzet. A szlávok legszerencsésebb törzse, a cseh, nyíltan hirdeti, hogy jogutóds Nagy-Moraviának, melynek történelmi területe megilleti a Csehszlovák birodalmat. Ez a terület historikusok szerint a Szudetáktól a Fekete tengerig terjedt; a Csehszlovák birodalomnak kell tehát összekötnie a déli és északi szlávokat. Kétségtelen, hogy a pánszláv politika éle a magyar nemzet után a román nemzet ellen fog irányulni és Románia érezni fogja - ha a magyar nemzetet tönkre tenni engedi, sőt segíti,- hogy mit jelent elszigetelten, egyedül állani egy hosszas, élethelál küzdelemben, amit mi évezred óta érezünk.-

Az én szerény véleményem szerint a román politikusoknak nemcsak az lenne a feladata, hogy a megértést plántálják, a súlyos szenvedéseken átment magyar nemzetet conserválják, hanem az is, hogy a két nemzet unióját olyanforma alakban, mint legutóbb Auszriával volt, előkészítsék.-

Nem követek el indiscretiót, mert Excellenciád más uton bizonyára értesült arról, hogy ezen irányban egy másik szomszédunk részéről már régebben érdeklődő lépések történtek. A komoly magyar politikusok /:most pedig az ábrándok és héberék eltűnése után azoké a jövő:/ mind tieztán látják, hogy Magyarországra nézve a teljes függetlenség lehetetlen állapot, mert ha még kedvezően dönt is a békekonferencia, mi csak a román vagy szláv politikához csatlakozhatunk. Hogy melyiket válasszuk, arrendezve még nincs kielekült vélemény. Mindkettőnek van hive,- és a szlávokhoz való csatlakozás mellett igen plausibilis érveket hoznak fel. /:Vérünk, nyelvünk jó nagy része szláv,- mit nyertünk eddig is a germánéság támogatásáért? Miért szegezzük magunkat az ellenséges románokhoz, hogy velük együtt vérezzünk és pusztuljunk?:/

Ezekkel szemben csak egy érvet lehet felhozni: ha a szlávokhoz csatlakozunk, az magyar mivoltunk feláldozását vonja maga után. Ez az érv hat, mert világos, hogy mi addig élünk, míg nyelvünket, nemzeti kulturánkat és jellemünket megtarthatjuk; azonban csak addig hat és igazán csak ekkor hat ez az érv, ha biztos jelei lesznek annak, hogy a román nemzet szerencséjében mérsékelni tudja magát, ha az erdélyi magyarság és a székelység azt a hirt küldheti magyar testvéreinek, hogy a román nemzet nemcsak jóskarója, hanem barátja lett a magyaroknak.-

Az ily alapon előálló personális unió által megpecsételt román-magyar szövetség Európának mely új nagyhatalma lesz, annál nagyobb hatalommal, minél inkább megelőzi a szláv népek szervezkedését. De ebből nemcsak a távolabbi jövőben, a román-szláv mérkőzés esetén hársmlik haszon a román nemzetre, hanem momentán is. Minden objectiv embernek látnia kell azt ugyanis, hogy Románia rövid idő alatt geniális diplomáciája és hadserege intactsága folytán oly nagy területek birtokába jutott, amelynek erőszakos pacificálása és megemésztése a megértés józan politikája nélkül felülmúlja teljesítő képességét, vagy legalább is hosszú időn át gazdaságilag megrendítő erőelvonást követel.-

Az állandó felemelt hadi létszám pedig me nemcsak gazdasági, hanem társadalmi szempontból is figyelmet érdemel, mert kétségtelen, hogy a bolsevizmus egy lelki tömegbetegség, melynek az idegkimerülésben és tulzott fegyelemben van a gyökere, illetőleg azoknak reactiójaként jelentkezik. Erőszakkal csak addig nyomható el, míg degenerált zsidófiuk vezetik; de veszedelmessé válik, ha nacionális köpenyegben jelenik meg. Félni lehet attól, hogy a bolsevizmus ily alakban tér vissza, ha nyugalom, béke, gazdasági jólét nem váltja fel a magyarság szenvedéseit,- és a nyomán járó állandó hadikészültség ezen oldalról is inficiálhatja a román hadsereget is.-

Alapvető, messze kiható választás előtt állunk. A mérséklet, józan belátás, egyetértő működés az, ami jóra vezethet.-

Arra kérem Nagyméltóságodat, legyen kegyes jelen memorandumról Ó Felségét és a román ki-

rályi kormányt informálni és amennyiben az ebben foglaltak helyeslésre találnek, nekem a személyes érintkezésre alkalmat adni, engem írásban röviden, szóval bővebben informálni és a megszállott vármegyék magyarságának követelt a legcélravezetőbb módon, késedelem nélkül összehívetni.-

Késedelem nélkül, ismétlem, mert mai állapotunkban az ország különböző részei egymással érintkezni nem tudván, már is előrehaladott állapotban lehet oly politikai akció, amely a román-magyar szövetségnek prejudicálhat.-

Én részemről már a háboru előtt is a magyarság és románság békés együttműködésének lévén híve, most is egyaránt vélem nemzetem és a vele érdekezonságban lévő románság érdekeit előmozdítani, midőn ezen irányban szolgálataimat felajánlom.

Fogadja Nagyméltóságod őszinte tiszteletem nyilvánítását, melylyel maradok Nagyméltóságodnak

Debrecen, 1919. évi május hó 14-én

készséges híve
Dr. KISS ISTVÁN s.k.
egyetemi ny.r.tenár.

Veszprém Megyei
Levéltár